

Világraszóló fénnnyel ünnepelték a Pázmány- egyetem jubileumát

Horthy Miklós kormányzó ünnepi szövege a parlament kupolacsarnokában

A jubiláló Pázmány Péter-Tudományegyetem pénteken délelőtt tartotta ünnepélyes díszülését a parlament kupolacsarnokában. Ezt megelőzően az egyetem jubileumára érkezett külföldi delegátusok és notabilitások a Curia hatalmas előcsarnokában gyülekeztek. Zászlópompába öltözött a Curia és a parlament épülete s az előkelőségek díszruhás rendőrök és egyenruhás egyetemi hallgatók sora között érkeztek. Csakhamar színpompás kép bontakozott ki a Curia márványcsarnokában, ahol díszes talárokban, lila palástokban gyűltek össze a világ egyetemeinek professzorai, s ezek sorában is feltűntek az oxfordi és a német egyetemi tanárok jellegzetes fővegeikkel. De díszmagyarban sem volt hiány s a frakk sem hiányzott.

Ekkor már káprázatos fényárban uszott a parlament márványlépcsőfeljárata és kupolacsarnoka. Jobbról és balról díszruhás parlamenti örök álltak sort. Tíz óra óta egyre nagyobb csoportokban érkeztek a díszülést meghívott vendégek s a karzatok is rövígyesen zsúfoltságig megteltek előkelőségekkel.

Szemből a kupolacsarnok bejáratával állt az egyetemi tanács részére fentartott asztal, balra külön emelvény várta Horthy Miklós kormányzót, jobbra a királyi hercegi család tagjai, a miniszterek, Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás, Angelo Rotta pápai nuncius és Innitzer bécsi bíboros-érsek és a két házelnök részére tartottak fenn helyet. A meghívott notabilitások széksorokban helyezkedtek el a hatalmas kupolacsarnokban, a földszinti páholyokban pedig a diplomáciai testület tagjai és más meghívott előkelőségek jutottak helyhez. A kormányzó emelvénye mögötti páholyban a kormányzó felesége és két fia ült. A kormány tagjai közül megjelent Hóman Bálint, Fabinyi Tihamér, Darányi Kálmán, Bornemisza Géza és Winckler István. Valamennyien díszmagyarban. Ott voltak Preszly Elemér, Taly László, bárchizási Bárczy István, tasnádi Nagy András és Petneházy Antal államtitkárok. A diplomáciai páholyban a francia, az olasz és a német követek ültek az első sorban. Feltűnt Bethlen István gróf alakja is, aki csakhamar elvegyült a diplomaták sorában. A katolikus püspöki kart Radnai Farkas c. érsek, Glattfelder Gyula, Majláth Gusztáv gróf, Hanauer István, Rott Nándor, Shvoy Lajos, Haász István, Zadravetz István püspökök képviselték. Ott voltak továbbá Oszvald István, a Curia elnöke, Szendy Károly polgármester, Sipőcz Jenő főpolgármester, Raffay Sándor, Ravasz László, Rapaich Richard altábornagy, Kelemen Krisztof, Herczeg Ferenc, Márkus Miksa, Zsembery István, Hindy Zoltán, Senn Ottó, Lamotte Károly, Ferenczy Tibor, Zichy János gróf, s számos képviselő és felsőházi tag Sztranyavszky Sándor házelnökkel és Széchenyi Bertalan gróf felsőházi elnökkel az élükön.

A külföldi delegátusok festői menete féltékeny után indult el a Curia épületéből a parlament oroszlános kapuja felé. Ezek és ezek nézték végig az előkelőségek felvonulását. A menet élén a jubiláló egyetem lobogóját vitték, majd nemzetiszínű zászló és a bajtársi egyesületek lobogói következtek. Negyedóra múlva a menet résztvevői már el is foglalták helyüket a parlament ragyogó kupolacsarnokában.

Néhány perccel tizenegy óra előtt érkezett Angelo Rotta pápai nuncius, aki XI. Pius pápát képviselte a jubiláris ünnepségen. Nem sokkal később Innitzer bécsi bíboros-érsek, Serédi Jusztinián hercegprímás, József és József Ferenc kir. hercegek érkeztek.

Kornis rektor megnyitja a díszülést

Pontban tizenegy órakor állt meg a kormányzó autója az oroszlános főkapu előtt. Horthy Miklós kormányzót Kornis Gyula rektor fogadta és üdvözölte a bejáratnál az egyetem tanácsának tagjaival. A kormányzó megérkezése után megindult a menet fel a fényben uszó lépcsőcsarnokon. Elöl haladt a parlamenti őrség parancsnoka, egyetemi hajduk következtek az egyetem jelvényeivel, majd Kornis Gyula rektor és a dékánok haladtak s utánuk Horthy Miklós kormányzó vonult be kíséretével. A kupolacsarnok előtt Sztranyavszky Sándor és Széchenyi Bertalan gróf házelnökök, valamint Hóman Bálint kultuszminiszter üdvözölték a kormányzót, akit a közönség felállással köszöntött, amikor a kupolacsarnokba lépett.

Ezalatt a rector magnificus és a dékánok elfoglalták helyüket az asztalnál s felcsendült

a Himnusz. Kornis Gyula rektor nyitotta meg a díszülést előbb magyar, majd latinnyelvű beszéddel. Rámutatott arra, hogy a nevezetes jubileum az egész magyar nemzetnek ünnepe. — A nyugati kultúrába való bekapcsolódást és az abban való képviselést jelenti — mondotta a többi között —, ez az egyetem itt, a nyugati civilizáció határán. A magyarság állította meg a tatárok és a törökök özönlését. Ha a magyarság ezt a harcot nem vívja meg, akkor ma Oxfordban a Koránt tanítanák. A török hódoltság alatt alapított egyetem is kivette a maga részét ebből az európai kultúra védelmét jelentő küzdelemből és tíz emberöltőn át állta a magyar sors viszontagságait.

A rektor hódoló tisztelettel köszöntötte a kormányzót. Szavait percekig tartó taps fogadta. Majd a pápa delegátusát és a notabilitásokat üdvözölte. Beszédét latinul folytatva, köszöntötte a földkerekség tudományos életének egybegyűlt reprezentánsait.

Horthy Miklós kormányzó beszéde

Vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, ekkor felemelkedett helyéről és elmondotta beszédét. Előbb magyar nyelven, majd francia nyelven szövege az egybegyűlt notabilitásokhoz. Szavait az ünnepség résztvevői állva hallgatták végig, Horthy Miklós kormányzó beszéde így hangzott:

— Az egyetemi oktatás kilencszázéves történelmének háromszáz esztendő csupán egy szakasza. Mi magyarok, mégis áhitatos lélekkel állunk ősi egyetemünk mellett alapításának háromszáz esztendő fordulóján. Unnepeljük az egyetemet, mert benne művelődésünk erős támaszát, műveltségünk magas színvonalának biztosítékát látjuk. Unnepeljük, mert keletkezése, gyarapodása és felvirágzása felemelő és lesújtó fordulatokban gazdag nemzeti életsorsunk szimbóluma.

— Magyarország Szent István óta részese a nyugati keresztény kultúrközösségnek és hosszú századokon át utolsó állomása volt minden nyugati eszmeáramlatnak és szellemi mozgalomnak, minden tudományos és művészi törekvésnek, minden művelődési eszménynek és intézménynek. Így érkezett el hozzánk Párizsból és Bolognából — igen korán — az egyetemi gondolat is, hogy később Nagy Lajos és Mátyás korában

állandó otthonra találjon Pécsen, Budán és Pozsonyban. De a magyar sors mostohára fordult és a zord idők vihára a régi világgal együtt ezeket a zsenye egyetemeiket is elsöpörte.

— Ellenséges támadások, idegen hódítás, politikai, felekezeti, osztályharcok kor-szaka köszöntött be. Az ország területe széttörözött. Kormányzatán három hatalom osztozott. Gazdasági élete megbénult. Népe ellenséges táborokra szakadt. A műveltség elhanyagolt s a kiműveletlenül maradt lelkeken kételkedés, lemondás, kétségbeesés lett urr. A kishitűek már-már minden reményüket veszítve néztek a jövőbe. De akadtak nagy magyarok is, akik nemzetük sorsába veletlenül bizalommal hitték a jobb jövőt és azt a műveltség gyarapításával, a magyar művelődés fejlesztésével igyekeztek megalapozni.

— Ezeknek a kimagasló történelmi személyiségeknek egyike volt Pázmány Péter esztergomi érsek-prímás, ünneplő egyetemünk alapítója. A nagymagyar gondolat és a magyar művelődés lánglelkű harcosa az egyetem alapításával magas műveltségű papok és tanárok nevelését kívánta előmozdítani. De egyeteme hamarosan túlnőtt az eredeti kereteken: a magyar művelődés kiapadhatatlan forrásává lett s a magyar tudomány első műhelyének rangjára emelkedett.

— Az egyetem a tudományok művelésével és hitben, magyarságban erős nemzedékek nevelésével munkálkodott a magyar feltámasztás előkészítésén, majd az újra egybeeső nemzet életének szellemi megalapozásán. Háromszázados története intő példa nekünk, hogy csüggedésre a legszomorúbb korban sem lehetünk okunk; intő példa, hogy a magyar jövőben hinni és érte küzdeni szent kötelességünk.

— Az egyetemet a magyar katolikus egyház főpápa és harcos vezére alapította. Az Alma Mater mégis mindenkor nyitva állt minden hitfelekezet fiának, hogy ott tanulva szerezzék meg és ott tanítva oszto-gassák a tudás kincsét. Világhírű tudósokat adott az egyetem nemzetünknek és egytől sem kérdezte meg, honnét jött, népünk mely rétegéből, felekezetéből, nemzetiségéből. A magyar állampolgárt egyformán megbecsülve tett tönuságot az összefogás érejtől és nemzeti értékéről.

— Az egyetemet magyar józ, a magyar irodalom, nyelv és szónoklat nagymestere alapította; az egyetem tudósai magyar ideálok és törekvések katonái. De az egyetem megtalálta a tudományok nemzetközi világába vezető utat is. Megalapozója és előkészítője volt a művelt nemzetek szellemi érintkezését tudatosan előmozdító modern kulturpolitikáknak. Egyetemünknek erről a nemzetközi jelentőségéről tanuskodik az európai nemzetek és tengerentúli világörsepek tudományos intézményeinek képviseletében itt megjelent tudósok díszes sora

Remény nélkül mit ér az élet?

JANCSI: Megint a lóversenyen voltál?

PÉTER: Sajnos igen és ismét vesztettem 30 pengőt.

JANCSI: Látod pajtás, én okosabb voltam, vettem 1/4 sorsjegyet, fizettem 5 hónapig havonta 6 pengőt, tehát összesen 30 pengőt és most nyertem 2000 pengőt.

PÉTER: Gratulálok... ez szerencse... most már nem játszol?

JANCSI: Dehogyan nem! Remény nélkül mit ér az élet?... Most tovább játszom, hiszen nyerhetek 20.000, meg 30.000 pengőt is, sőt nézd meg itt a hivatalos játékterv...

PÉTER: Köszönöm barátom... igazad van... az osztálysorsjátéknál nagy a lehetőség... én is így próbálok ezentúl szerencsét.

— A magyar nemzet nevében köszöntöm öket, a mi ünnepünk résztvevőit. Melegen üdvözölöm a budapesti királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetemet. Jövője legyen mindenben méltó nagy múltjához, munkáját kísérje Istennek áldása!

A kormányzó beszédét percekig tartó lelkes eljenzés és helyeslés fogadta.

Serédi bíboros, Sztranyavszky házelnök üdvözlő beszéde

Serédi bíboros-hercegprímás állt azután a mikrofon elé és latinnyelvű beszédben méltatta az egyetem jubileumának jelentőségét.

— Boldog az a nép, — mondotta a többi között a bíboros hercegprímás, — amely ünnepelni tud. Boldog most a magyar nemzet is, amelynek a Gondviselés megengedte, hogy a Pázmány Péter-Tudományegyetem, amelyet a halhatatlan emlékü bíboros a mi esztergomi főegyházmezejünkben alapított, alapításának immár harmadik évszázadát ünnepelheti. Unnepeljük az egyetemet: az igazságnak és a jognak tanítómesterét. Azt az igazságot és jogot értjük, amely — végső közös forrása, sőt szerzője Isten lévén — mindig, mindenütt és mindenki által igaznak és jogosnak kell, hogy elfogadtassék és taníttassék. Mert ha az igazság és jog néha hallgatásra kényszerül is, végül mégis mindig biztosan diadalra jutva általános tisztelést és félt megbecsülés tárgyát. Kívánom egyetemünknek a kegyes alapító igazi szellemét, a tudományokban való haladást és az örök fennmaradást, hogy erejét mind az egyes emberek, mind pedig a nemzetek érezzék.

A nyomorék

Irtó Hollós Lajos

I.

Tizenkétéves volt Dános Géza, amikor az orvosok végképp megállapították, hogy nem tudnak segíteni rajta. Tizenkét életéve a thérápia tizenkétévi egyhuzamos kísérletezése volt, röntgennel, diathermiával, iszappal, orthopédiával és késsel, hogy Dános Géza nyomorék teste emberi formát nyerjen. Az apja, jó módú, majdnem gazdag, a vagyona felét költötte el erre a végtelen kurára: minden reménységűt a forrásig kutatót, minden orvosi találat kipróbáltatót, a gyerekszoba kilincsét egymásnak adták a szakorvosok. Közép-Európa legjobb professzorai gyűltek konziliumra Dánoséknál, utójára a párisi egyetem egyik specialistáját hívta meg: hátha; ez az örök hátha reméltette tizenkét évig. Számára lelkifurdalások, megindokolatlanul s mélyről szóló felelősségek irgalmatlan gyötrelme volt ez az évtucat: egy élet, amit ő adott, az egyetlen élet, amit adott: korcs, nyomorult féltel, kinszenvedés a halálig, csufolódások s megrövidítések médiama; Dános Béla lábai helyén két uszonyoszerű, kifelé ferdülő rövid valami volt, ami csak gép segítségével tudta tartani a tömzsi, szélesre lapított törzsét. S a fej, a laposra préselt arc mintha kereste volna a harmóniát a testtel; csak a két szem villogott ki belőle feketén és értelmesen.

Ezek a szemek, ez a letagadhatatlan értelem duzzasztotta teljessé a katasztrófát; egy idióta nem nőtt volna problémává, nem kellett volna úgy éreznie, hogy személyes felelősséggel tartozik neki s önmagának; a tökéletes rontás nem is rontás, el lehet felejtetni, újra lehet kezdeni, de a félrontást reparálni

kell, vállalni kell. Ahogy ott állt az utolsó professzor távozása után a gyerekszobában, tizenkétévi izgalom dermedt üledékével az idegeiben, a biznysággal, hogy minden hiába; s dülledtre táglult szemei követték a fiát, ki botra támaszkodva kacszótt az ablak felé, úgy érezte, ez a rontás nem maradhat befejezve. Nem, nem, hogy harminc évig, negyven évig, az élete végéig látnia kelljen ezt a bűnt, hogy itt járjon körülötte s naponta szemébe hasítson ez az eleven, engesztelhetetlen, elmuhatatlan vád? Inkább vállalni a teljes, a megnyugtató befejezés minden következményét, inkább ölni, megölni a maga és a gyerek szerencsétlenségét, ölni és elintézni. Egyszer és mindenkorra elintézni és elfelejtetni.

Már gyűlölet hámlasztotta szemében a szenvedés könnyes hártáját, néma őrzéggel meredt a lapos koponyára, mely hátal feléje hosszúütemű döccenésekkel lassan ingott az ablak felé. Egy ütés ezen a koponyán, egy megváltó, hatalmas ütés a piszka yassal, egy lövés az ablaknál és... azután minden rendben lesz. Ki ellen vétkeznek vele? A fia ellen? Az ellen akkor vétkezett, mikor világra hívta. A társadalom ellen? De hiszen mit használhat a társadalomnak ez a mindenre alkalmatlan test? Önmaga ellen? Önmagát felmentik a körülmények. A megoldás megéri a kockázatot. A tragédia teljes, de elviselhetőbb lesz. S ez a tizenkét év nincs. Le lehet tagadni, újra lehet kezdeni. És nem kell viselni a barátok, ismerősök rettenetét. Megszabadulni!

A fiu ebben a pillanatban idegenül csengő, szinte férfiasan mély hangon megszólalt:

— Apa!...

Ez a hang szinte békitő, tudattalan kegyelmekérés, prólongációt esdeklés volt, mintha az apja szándékának magnetikus hullámait áthatották volna koponyája falán; mintha tudta volna, hogy most, ebben a pillanatban

egyetlen szóval megmentheti az életét, amelyen perc múlva szóval, jajjal s rimánkodással sem segíthet; s ahogyan felcsendült, minden gyerekszenegést levetkezten, éretten és fáradtan, felnőtten látva, megmérve és megértve helyzetét, ez a hang és ezek a szavak egy élő, érző és gondolkozó, kész, egész ember hangja volt, akit nem lehetett megölni:

— Apa... én orvos akarok lenni.

Nem kellett indokolás. Mindketten tudták, miért: Dános Géza orvos akar lenni, hogy megkeresse a gyógyulását, maga keresse meg azzal az erővel és türelemmel, mit ember csak önmaga áldozhat magának: életeléként, egyetlen hivatásként fogni fel romstele újraépítését; s ebben a vágyban megszólaltatta az apja makacs bizalmatlanságát is, mit az orvosok: az érdektelenek, a felületesekek, az idegenek iránt érzett. Ez a mondat életben tartotta Dános Gézát és életben tartotta a már feladott reményt az apában — ahogy röpében kiszámította —: újabb tizenkét évre.

— Orvos leszél — felelte ugyanugy, csendes, szövetséges hangon és kiment a szobából, nagy, nehéz mozdulattal, mintha mindjárt elkezdené a második évtucat küzdelmét.

II.

Azután eltelt a tizenkét év, szívós, küzdelmes, szabadulást váró tizenkét év, mint a börtön. Kergetni, lóditani szerették volna a napokat, a heteket, a hónapokat: gyorsabban, mi nem érünk rá. Dános Gézának még élnie kell, az idősebb Dánosnak még látnia kell az egészséges fiát, még meg kell érnie az örömet, hogy nem dobta le az emeltről azon a tragikus délután. Az idő nem hagyta magát, minden pillanatot megfizette, ráncsal, ősz hajszállal, izgalommal és kétellyel.

Eleinte Béfához jártak a tanárok, később

Sztranyaszky Sándor, a képviselőház elnöke magyar nyelven szövegezte az egybegyűlésekhez:

— A magyar országgyűlés nevében hálás érzéssel és bizakodó reménységgel üdvözölöm a Pázmány Péter-Tudományegyetemet háromszázötven évfordulójának ünnepén. Hálás érzésekkel a múltért, amikor az egyetem, mint a keresztény kultúra vára szervesen illeszkedett bele nemzetünk életébe s harcolt a kultúrának érdemes munkásaként a világ egyetemének s abban Európának és nekünk magyaroknak az előrehaladásáért. De bizalommal üdvözölöm az egyetem első munkásságáért is, mert szent az a meggyőződésünk és hitünk, hogy egyetemünk múltjához méltóan a jövőben is az ifjúság lelkébe gyökerezeti a tanítás és a nevelés útján a krisztusi tanokat és a megalkuvást nem ismerő magyar nemzeti értéket. Ebben a reménységben üdvözölöm a magyar országgyűlés nevében a Pázmány Péter-Tudományegyetemet és meggyőződéssem, hogy a tudományegyetem által művelt kultúra és kultúra fegyverei is közre fognak működni a magyar igazságnak elvitathatatlan és minden körülmények között bekövetkező kivívásában.

„Élvész a nép, amely tudomány nélkül való”

Hóman Bálint kultuszminiszter szintén magyar nyelven méltatta a jubileum jelentőségét.

— Ez az év — mondotta a többi között — a nemzet köztudata szerint Rákócziaké. A legönzettebb, legáldozatosabb magyar halálának 200. fordulóját ez az év az ő szemében megtehetően örök magyar gondolatnak, nemzeti függetlenségünk eszményének ünnepévé avatja.

— De a távolabbi múltban más események is emlékezésre intenek. Esztergomban épp 750 éve vetette alapját Romkóban is fényes patotójának III. Béla. E művészeti és tudóspártoló nagy király tanácsosai között találjuk a párizsi egyetem két első, népszerű ismert magyar hallgatóját. Béla apjától együtt első pártfogója volt a külföldi iskolázás gondolatának; tudásra szomjas magyarok az ő korukban kezdenek Párizs és Bologna felé önlenni. Most hatszáz éve, 1335-ben, Károly Róbert meghívására Közép-Európa fejedelmek nélfant vitáiták meg az európai politika nagy kérdéseit. A visegrádi királytalálkozón résztvevő már gyermekként a trónörökös is, a későbbi Nagy Lajos király, az első magyar egyetem alapítója.

Beszédének további folyamán kiemelte Zsigmond és Mátyás királyok, Báthori István és Bethlen Gábor fejedelmek egyetemalapító érdemeit, majd Pázmány Péter bíboros alapításáról szövegezte, hogy Pázmány egyetemének működése hitvallás a nemzeti művelődés folytonossága mellett. Ekes sz-

vak kíséretében átadta Kornis Gyula rektor, a Pázmány Péter emléket és az egyetem érdemeit megörökítő törvény kihirdetéséről szóló leiratát s a magyar kormány nevében üdvözölte a jubiláló egyetemet. A tanárokhoz fordulva így fejezte be beszédét:

— Vessék lelkükbe a törvénynek és Magyarország kormányzójának a nemzet nevében az egyetemhez intézett szavát. Becsüljék egyetemünk múltját és a múlt szellemében munkálják tovább a magyar jövőt. Vigyék előbbre a magyar művelődést és a tudományokat, tanítsák magyar diákok nemzedékét, mert — így szövegezte — a nép szavaival a legnagyobb magyar: „Élvész a nép, amely tudomány nélkül való”

Szendy Károly dr. polgármester beszéde következett, aki a főváros és az összes magyar törvényhatóságok nevében köszöntötte a jubiláló egyetemet. Beszédében rámutatott az első magyar egyetemek érdemeire, majd Pázmány Péter bíboros emlékének áldozott.

— Zsigmond, Nagy Lajos és Mátyás király elpusztult egyetemeinek szellemi elevenedését meg — mondotta — a nagy alkotó alapító cselekedetében, amely a leghatalmasabb tartóoszlopa nemzetünknek és a tudásnak kimeríthetetlen forrása. A Pázmány Péter-Tudományegyetem most új évszázad küszöbét lépi át csorbítottán erővel, energiával, hatalmas tekintéllyel, amit az idesereglett sok külföldi tudós jelenléte is bizonyít, hirdetője, hogy egyetemünk a magyar tudás és alkotniakarás jellegűre és minden magyar-nak egész lélekkel örvölt szentélye.

A pápai nuncius szavai

Angelo Rotta pápai nuncius latinnyelvű beszédében adta a pápa áldását az egyetem további munkásságára. Borsi, a bolognai egyetem rektora olasz nyelven az összes egyetemek nevében üdvözölte a jubiláló egyetemet, Seward, az angol királyi akadémia delegátusa, a külföldi tudományos akadémia, Waltz professzor, a breslauer egyetem rektora a német egyetemi városok, Lenhossék Mihály a Magyar Tudományos Akadémia, Czettel Jenő a magyar társaságok nevében mondtak üdvözölő beszédet.

Kornis Gyula rektor ekkor néhány percre felfüggesztette a díszülést. Horthy Miklós kormányzó kíséretével együtt a szünet alatt eltávozott a parlament épületéből. Az ünnepi közönség felállva tisztelgett, amikor a kormányzó elvonult.

A kormányzó látogatása után a rektor ismét megnyitotta a díszülést, amelynek további folyamán a különböző külföldi egyetemek és tudományos intézetek kiküldöttjei átnyújtották díszdiplomába foglalt üdvözölő iratukat. Egyenként járultak az egyetemi tanács asztalához és az ünnepi közönség mindegyiküket lelkes ovációkban részesítette. A díszülés Kornis Gyula rektor zárószavai után a Hiszekegy élénklésével ért véget.

A tüdőbeteg klinika alapköve

Pénteken délután ünnepi külsőségek között tették le a Pázmány Péter Tudomány-

fiát tette felelőssé, mert ő elintézte volna a dolgot tizenkét év előtt; a fiát gyűlölte, a fiában gyűlölte saját legnagyobb rontását, mely nem akar elmúlni a feledésbe.

Esténként a fal mellett lapult és hallgatta a laboratóriumból a vasos fóliások földhőzcsapását, a műszerek zörgését...

A kapura sohasem került ki a tábla. Dános Géza dr. ...

III.

Egy este mintha pisztolydörrenés hallatszott volna a laboratóriumból. Vége, gondolta érthetetlen ijedelemmel és bezaladt. Géza az ablaknál ült, egy könyvet vágott szemé az ajtóhoz, az dörrént. Az apa tudta: ez volt az utolsó könyv. A földön egy pravaz feküdt.

— Szóltál? — kérdezte, hogy berontását indokolja.

— Nem... vagyis — csak azt akartam mondani, hogy... — elfordította a fejét — hogy hiába volt minden...

— Szóval!... — kiáltott fel az öreg Dános sápadtan s maga sem tudta volna megindokolni: szemrehányó, vádoló hangon; majdnem azt mondta: szóval tizenhét évig félrevezettél!

...szóval mégsem tudod meggyógyítani magad — fejezte be rekedten.

— Nem, — felelte Géza egykedvűen, egyáltalán nem drámaian, nem lesújtottan, mintha valami egészen közömbös dologról beszélne.

— És ezt te csak így... Géza felnevetett. Az öreg nyugalomra erőltette magát, zsebre gyűrte a kezét és eléje állott:

— És most mi lesz?... Géza döbönt csodálkozással nézett fel rá:

— Meg akarsz ölni?

egyetem jubileuma alkalmából épülő egyetemi tüdőbeteg klinika alapkövét, az egyetemi füvészkert területén nem messze, az I. számú belgyógyászati klinikától. Az ünnepségen megjelent Hóman Bálint kultuszminiszter és számos előkelőség. A külföldi vendégek közül is sokan megjelentek az ünnepi aktuson. Kornis Gyula rektor mondotta a megnyitó beszédet, halálját fejezte ki az egyetem nevében a kormány és a székesfővárosnak azért, hogy a régóta nélkülözött intézményt a megvalósuláshoz segítették. Külön kiemelte Sipőcz Jenő főpolgármester segítségét, aki polgármesterege alatt a főváros részéről 800.000 pengős hozzájárulást eszközölt ki az új klinika létesítéséhez. Balogh Ernő dr. protokoll ismertette azután hosszabb beszédben a tüdőbeteg klinika létesítését célzó mozgalmat és kifejtette azt a nagy fontosságot, amelyet az új intézet egyrészt a veszedelmes népbetegség tudományos leküzdése, másrészt az abban gyógyulást kereső betegek szempontjából fog jelenteni. A protokoll beszéde után a megjelent előkelőségek sorban egy-egy szimbolikus kalapácsütéssel működtek közre az alapkövetésnél. Az első kalapácsütést Hóman Bálint kultuszminiszter tette, majd a belügyminiszter, a pénzügyminiszter képviselői, a főpolgármester, a polgármester, az egyetem rektora, dékánjai, professzorai és a többi előkelőségek következtek.

Innitzer bécsi hercegeket főprotektorává avatta az Americana

Innitzer Tivadar dr. bécsi bíboros-hercegeket pénteken délután a Foederatio Americana tiszteletbeli főprotektorává avatta a Szent István Társulat díszteremében. Innitzer hercegek Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás társaságában érkezett s nyomban megkezdődött a bevonulás a díszterembe. A menet élén hét pálcás ifju haladt, nyomukban Bitter Illés clairvauxi apáttal, az Americana commendatorával, akit viszont a megjelent előkelőségek, végül a két bíboros követtek. A dísztermet zsúfolásig megtöltő közönség percekig ünneplte az egyházfeljedelmeket, majd Bitter Illés mondott beszédet az elnöki székéből. Az Americana énekharának éneke után Horváth István németnyelvű beszéddel felkérte a commendátort, hogy avassa fel Innitzer bíborost. Bitter Illés néhány meleg szóval fordult az osztrák hercegekhez, aki a közönség lelkes éljenzése mellett az elnöki emelvényre lépett és helyetfoglalt József kir. herceg és Bitter Illés között.

— Áldjon meg az Isten Americana — mondotta Innitzer bíboros —, örömmel fogadom el a főprotektorátust és legnagyobb örömem lesz, ha a jövőben is hallani fogok az Americana férfias, katolikus cselekedeteiről. Vivat Americana!

Bitter Illés átadta az osztrák hercegeknek az Americana keresztjét, a bíboros pedig fejére tette a Foederatio zöld sapkáját.

— Vivat noster Protector! — hangzott fel Bitter Illés szava, mire a közönség viharosan ünneplte Innitzer bíborost.

Az öreg zavarba jött: — Azt kértem mit akarsz csinálni?

Géza kinézett az ablakon. Apja az írószalhoz ült és a papírvágóval játszott. Mit tegyen? Belenyugodni? Géza most huszonkilenc éves... Meddig élnek még? Tán még egyszer huszonkilenc évig. És addig?... Hogy eddig nem szokta meg? Nem, mindig volt valami remény, ami ideiglenessé, átmenetivé redukálta ezt az állapotot, most azonban, most már... megkezdheti a megszokást, a beletörődést.

— Talán rendelőt nyithatnál s praxist kezdenél? ...

Géza megint felnevetett: — Ki jönne hozzám?

— Akkor talán a vállalatban dolgoznál... Nem kellene a felekkel érintkezned, — tette még hozzá.

Géza az apjára nézett. Szóval eltiltotta őt, a nyomorult fiát az ügyfelek előtt — öllött az eszébe.

— Nem, nem. Kellemetlen lenne neked a tisztviselők előtt is — felelte.

— Azok ugyanis tudják, — mormogta a fogai között, bár magában igazat adott a fiának.

Nem akarta tovább feszegetni a dolgot, hirtelen elrejtette magát. Felállt és lassu léptekkel az ajtó felé indult; megállt: — miért nem öltöm meg tizenhét év előtt? — szólt meg benne mélyről egy hang. Már az ajtóban volt, mikor puffanást hallott a háta mögött. Géza a földre zuhant. Odaugrott.

— Sztrichnin, — felelte Géza, egy pillanatra felnyitva szemét s már hab öntötte el a száját.

— Géza! — üvöltötte rémülten, azután... lefejtette kezéről a göröcsös ujjakat és felemelkedett. Pár percig kifejezetlen szemekkel bámulta a mennyezet szögletét, majd nyugodt, megdöntött léptekkel a telefonhoz ment és lassan feltárcsázta a mentőket.

Rövidhullám

Genfi komédia

nóven emlegeti a világsajtó azt a tehetetlen kapkodást, amellyel a népszövetség az abesszini kérdésbe belevágni nem mer, hanem Álandóban mellé beszél. Pontosan ugyanazok a hibák történnek, mint a japán-kínai konfliktus esetén, amikor a népszövetség előbb ötszázötven tagú bizottságot küldött ki, amelynek tagjait a genfi humor tizenkét apostolnak nevezte el. A tizenkét gentleman hosszasan és részletesen vitatott meg minden részletkérdést és még mindig a háboru elkerülésének módjait tárgyalta, mikor Japán már rég Sanghaj bombázta. Egyik nap az östánács bejelentte, hogy meghívatották kájjá igyekezetét s ugyanaznap új ellenjavaslatokat kér, majd a régi metódus szerint tizenegyes bizottságot alakul át. Ennek a különös komédiának főszereplői Genfben a népszövetségi hivatalnokok. Ez az érdekes társaság mindjárt elveszti kapcsolatát salát országával és hivatalos nemzetközi csoportját vált. A népszövetség sok válságon ment át s hozzászólt, hogy minden kérdést lekicsinyeljen és csak mosolyogjon. A népszövetség ma már szinte önmagának tekint magát, hogy az összes tagállamok szükségletei, még abban az esetben is, ha feladatának megfelelni nem tud. Különösen az érdekeltektől háborodnak fel a népszövetség hivatalos cinizmusán, amelynek alapelve, hogy a buzgalom mindig káros, de a télenységből semmi baklövés se származhatik.

Európai zsoldosok

nagy számmal szolgálnak az abesszini hádseregben. De kalandos hajlandóságú fiatal emberek még mindig ostromlokat az etióp követéseket, hogy szolgálataikat fogadják el és adjanak módot, hogy mint önkéntesek Abessziniába utazhassanak. Érdek, hogy az abesszini hadsereg idegen zsoldosainak legnagyobb része svéd, ahogyan svéd az abesszini hadsereg átszervezője, és a népus katonai tanácsadója; Virgin tábornok is. A svédnek mellett oroszok, belgák, hollandok és dánok szolgálnak jelentős számban mint kiképző tiszt az etióp hadseregben. Ez az invázió tulajdonképpen csak a kölcsön visszafizetése, mert a múltban Abessziniában is sok kiváló katonát adott az európai hadseregeknek. Leghíresebb közülük Ato József volt, egy vérébi abesszini harcos, aki az új korban Nagy Péter cár udvarában bukkant fel. Ato József hősiességével magára terelte a cár figyelmét, tábornokká avaszták és a cár nemzeti rangra emelte. Ez az Ato József volt anyai részről Puskin-nak a szepapja, s állítólag ennek az etióp ösnek köszönhetné Puskin, hogy tüzebb volt, ébenfahajú és archbörre nézve is sötétebb, mint az oroszok általában. Puskin, aki párbajban esett el, különös érzékenységgel utasított vissza minden sértést, amely faji alacsonyabbrendűségére vonatkozott s egy ilyen sértés okozta a halálát is.

Norvégia az a boldog

állam, amelyet a genfi vita a legkövesbé érdekel, s annak konzekvenciája is legkevésbé érint. Fekvésénél fogva úgy húzódik meg a skandináv félszigeten, mintha már nem is Európa lenne, hanem félig-meddig odatartoznék az északi jéges égő alá. De az olasz-abesszini konfliktus hírére Norvégia hirtelen felemelte genfi megbízottainak számát s egész csomó gazdasági szakértőt küldött ki, hogy a tárgyalásokon mint megfigyelő vegyen részt. Norvégia az utolsó évek során erőteljesen felfokozta mezőgazdasági termelését s bizonyos cikkeken nagy exportfelesleggel rendelkezik, amelyeknek árát megerősíti minden nemzetközi zavar. Másrészt a háboru lehetősége a norvég hajózási vállalatok számára is örvendetes tény jelentene. A norvég hajózási vállalatok kivétel nélkül meggazdagodtak a világháboru alatt, ha a vagyontukat azután a gazdasági krízis alatt el is veszítették. Norvégia számára egy esetleges háboru gazdasági helyzetének teljes szanalását jelentene.

Általános fegyverkezés

láza fogta el az egész világot s a népszövetség főtitkári hivatala nem mulasztotta el, hogy erre az aggasztó tünetre felhívja a tagállamok figyelmét. A közölt adatok közül talán a legérdekesebb az a statisztika, amely az orosz szovjet készülődéseiről számol be. Az orosz vörös hadsereg a legutolsó átszervezése óta másfélmillió főből áll. A tüzérparkjában a lövegek száma 2400 darabról 4500 darabra emelkedett, a nehéz ágyúk száma 600-ról 700-ra. Megtízszerezte a szovjet a tankok és a harci kocsik számát, amely a régi 350-ről 3500-ra emelkedett. A moszkvai Komintern mindent elkövet, hogy fegyverkezést és feltétlenül akcióképes haderő felett rendelkezést. Ennek a célnak az érdekében szüntették meg a katonatanácsokat és állították vissza kilenc fokozattal a tisztj rangot és szervezték meg „Oroszország marsalljai”-nak méltóságát is. Míg Oroszország a szárazföldi haderejét fejleszti, az Amerikai Egyesült Államok a légi haderő megerősítésére helyezi a főszólt. Az aeroplánok száma az USA-ban az utolsó két év alatt 1700-ról 4300-ra emelkedett s a következő két évben eléri a nyolcezeret. A kiképzett pilóták száma 12.000-ről 40.000-re ugrott. Ez a haderő pillanatok alatt megsemmisíthetné a világ legerősebb légi hadseregét is és elpusztíthatná a legvirágzóbb államot.

az idősebb Dános nem győzte a magántanítás költségeit, iskolába járt, darabig autón, azután már csak gyalog. Az apja egyszer órával a kezében nézett utána az ablakból: három percig tartott, míg a kaputól átkacsázott a túlsó járdára. Villaosra nem szállhatott, azon az utvonalon nem járt. Félóra alatt tette meg a hatperces utat. Gézának hiányzott az autó, de nem beszéltek erről soha. Az alsóbb osztályokban néha gonyolták, soha nem panaszkolta el apjának. Maga sem törődött vele, nem ért rá, neki más dolga volt, funkciója volt: ujjáépíteni önmagát, majd azután beszélhetünk egyebekről. Megkísérelt egy osztályt ugrani az ötödik után. Nem sikerült. Az idő nem hagyta magát kérgetni. Viszont jelesen végezte minden osztályát. Azután jött az egyetem. Az első szemeszter anyagát már a szünidőben megtanulta. Miért is voltak szünidők? Kiszámította: a szünidők eddig két és fél évet loptak el az életéből. Lányok? Még nem gondolt rájuk. Majd azután. Azután minden lesz: lányok, utazás, sport, élet. Az apját néha elfogta a belső kétkedés. Őt soha. Ő tudta, hogy nem maradhat így; nem volt vallásos, de ebben hitt. Céltudatos, optimistán hitt, nem valami kabbalás fanatizmussal. Avatása után két nappal tagja volt a Testgyógyászati Kórháznak, mint gyakorló orvos. A két cselekdönyves év után tanárság lett Bécsben, egy specialista mellett. Nagy év mulva hazaküldték, nem tudták használni, nem törődött a betegekkel, csak saját magával. Hazajött mázsányi könyvvel, műszerekkel és hormonokkal, bezárkózott a szobájába és megkezdődött a harmadik tizenkét év, izgalmasan és rejtelmesen, egy laboratórium párnás ajtaja mögött. Az apja türelmetlenül figyelte, nem szólt semmit, de a szemé gyanakvón kérdezte: becsaptál?... Most már nehéz lett volna kidobni az ablaknál és azt mondani: véletlen baleset... A fiát, most már csak a